

Költői tudatosság és lírai önreflexió

Nemes Nagy Ágnes költészete mára már méltó helyére került az irodalmi kánonban és a közoktatásban, mégsem mondhatjuk, hogy kellőképpen ismert lenne. E költészetnek a szélesebb irodalmi köztudatba való bekerülését nehezíti, hogy a versek értelmezése komoly problémát okoz nemcsak az olvasók, de a versértést közvetítő szakemberek jelentős része számára is.

Nemes Nagy Ágnes mind a mai napig „nehéz költőnek” számít, éppen ezért igen fontosak azok a törekvések, amelyek újabb kulcsokat adnak művei megértéséhez.

Ezt teszi meg – komoly tudományos igénnyel – Urbán Péter könyve. A szerző Nemes Nagy Ágnes költészetének egy eddig még alig-alig tárgyalt sajátosságára figyelt fel: arra, hogy a lírai korpusz szinte minden darabja olvasható az önreflexió megnyilatkozásaként is. Vagyis: ez egy olyan életmű, amelyben a versek többsége – elsődleges „tárgyan” túl – magáról a versről, a versírásról és a költészetről is szól.

A könyv témaválasztása kitűnő, hiszen köztudott, hogy Nemes Nagy Ágnes költői szakmája mint „mesterség” is érdekelt, s esszéiben, interjúiban és kisebb alkalmi írásaiban is rendszeresen tanújelét adta kivételes költői tudatosságának, sőt, hitet tett e tudatosság fontossága mellett.

A könyv egy alapozó elméleti és egy szövegelemző gyakorlati részből áll. Az elméleti rész áttekinti a Nemes Nagy Ágnes-líra recepciótörténetét, és vizsgálja az alkotó költészetszemléletét. Ezután felvázolja a könyv tárgyának irodalomelméleti háttérét, és elemzi azokat a motívumokat, amelyekben az önreflexív tendencia megjelenik. Ez utóbbi különösen újszerű és figyelemre méltó vállalkozás többek között azért, mert a versszövegek mikro-szintjén vizsgálja meg, miként szólhat egy költemény önmaga költemény-mivoltáról.

A könyv második fele komplex verselemzéseket tartalmaz a költői pálya egyes szakaszaiból. Reprezentatív metszeteken keresztül egyszerűen mutatja be az életmű eltérő karakterű korszakait, illetve azt,

hogy a lírai önreflexió a szövegnek hányféle szintjén van jelen – kezdve a fonetikai sajátosságokkal. Elemzése során a szerző a teljes lírai életművet tekinti át: a tárgyalt motivikus, retorikai és kompozíciós sajátosságokat más Nemes Nagy Ágnes-versekre is kitekintő, gazdag példaanyaggal szemléltetve. Így az elemzéseknek az életmű szövegvilágába való beágyazottsága teljes értékű, amitől a versinterpretációk szinte monografikus jelleget kapnak. Az elemző fejezetek érdeme továbbá az is, hogy nemcsak a Nemes Nagy-eszszék tanulságait alkalmazzák, hanem jó érzékkel találhatnak rá azokra a magyar és világirodalmi, illetve irodalomelméleti és filozófiai párhuzamokra is, amelyek nagy haszonnal állíthatók a gondolatmenet szolgálatába. Itt kell megemlíteni, hogy az önreflexió tipológiáját tárgyaló legújabb német szakirodalmat magyar nyelven Urbán Péter könyve ismerteti először.

Igen értékes anyagot közöl a könyv függeléke, amely Nemes Nagy Ágnes költészetének első idézettségi mutatóját, valamint kibővített szakirodalmi bibliográfiáját tartalmazza.

Urbán Péter könyve az elméleti-fogalmi háttér feltérképezésével, az ehhez kapcsolódó motívum- és verselemzésekkel, illetve a versmutatóval és bibliográfiával egyszerre ad az olvasó kezébe kézikönyvet és szemléltető példatárat a lírai önreflexió témájához – ezzel nagy segítséget nyújtva mind az oktatás, mind a további kutatómunka számára. Nem utolsósorban pedig hozzájárul ahhoz, hogy Nemes Nagy Ágnes kimagasló és egyedülálló életműve ismertebbé, s mindinkább megértetté váljon.

Ezek alapján szeretettel ajánlom Urbán Péter könyvét nemcsak a kutatóknak, a tanároknak és a diákoknak, hanem a Nemes Nagy Ágnes-líra minden régi és új olvasójának.

Z. Urbán Péter: Az önreflexió mintázatai Nemes Nagy Ágnes költészetében (Ráció Kiadó, Bp., 2015).

Hernádi Mária

Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK Tanárképző Központ, Óvó- és Tanítóképző Tanszék

A női hang és a poétikai identitás meghatározása hat 20. századi francia író műalkotásában

Tegyey Gabriella kutatási területe a 20. századi francia irodalom, ezen belül a nőregény elbeszélő formái. Elemzéseinek tárgyát a női identitás problémaköre, a narratív technikák sajátosságai, valamint a 20. századi magyar és francia irodalmi kapcsolatok képezik. A Hangok, összhangzatok című kiváló tanulmánykötet szerzője – az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának tanára – immár több könyvet és számos tanulmányt publikált a női írásmód témakörében.

Tegyey Hangok, összhangzatok (Hat 20. századi francia író műalkotásában) című írása 2011-ben jelent meg a Gondolat Kiadó gondozásában, melyben hat remek író műalkotását mutatja be. Vizsgálata fókuszában Colette, Beauvoir, Sallenave, Hébert, Duras és Cixous egy-egy elbeszélése áll, különös figyelmet fordítva a női beszéd narratív technikájára mikéntjének ismertetésére.

A szerző három nagyobb fejezetből álló kötete fejezetenként két-két alfejezetet tartalmaz. E művet tanulmányozva az olvasó – az elbeszélő módok szünni nem akaró váltakozását érzékelve – óhatatlanul is olyan világba csöppen, amelyben a zenei formák és dallamok összecsengése, a női diskurzus prioritása, a narratív struktúrák sokszínűsége, a szenvedély és a halálvágy motívuma szövi át a különleges textusokat. Választ kaphatunk arra a kérdésre is,

mennyiben határozza meg a női identitás a férfiakétól különböző női írásmódot.

A könyv szerzője által elemzett francia írók szövegei mind narratívájukat, mind tematikájukat illetően analógiát mutatnak egymással: az elbeszélésben felmerül az identitáskeresés problematikája, ami összefüggésbe hozható az alkotás vágyával. Az elbeszélések narrátorai a hagyományos regényformákkal szemben a szövegekben különböző módszereket alkalmaznak. Ilyenek például az öntükrözés és a megkettőzés eljárása; illetve az állandó paradigmaváltások összezavarják az egyébként is elveszett olvasó gondolatait.

Colette Mitsou esete a Kék Hadnaggal című művében egy szerelmi történettel ismerkedhetünk meg. Tegyey elemzéséből kiderül, hogy a hangsúly nem az elbeszélés cselekményére kerül, hanem az annál